

AJANKOHTAISTA

Kurkistus akateemisen opettajankoulutuksen lyhyen historiaan – Suomen Kouluhistoriallisen Seuran yleisöseminaari Helsingissä 9.12.2011

Petteri Hansen

Akateeminen opettajankoulutus on viimeisen 30 vuoden aikana kokenut suuria muutoksia. 1960-luvun koulujärjestelmäkeskustelun ja sitä seuranneiden koulutuspoliittisten päätösten johdosta opettajaseminaarit ja opettajakorkeakoulut lopulta yhdistyivät ja organisoituvat yliopistojen alaisiksi opettajankoulutuslaitoksiksi. Opettajankoulutuksen akatemisoituminen on vaikuttanut koulutuksen hallintoon, sisällöllisiin tavoitteisiin ja laitosten tehtäviin osana tieteellistä yhteisöä. Lisäksi muutos on vaikuttanut opettajien yhteiskunnalliseen asemaan ja jatkokoulutusmahdollisuuksiin.

Suomen Kouluhistoriallinen Seura järjesti 9.12.2011 avoimen seminaarin aiheesta "Akateemisen opettajankoulutuksen kehitys 1970-luvulta 2000-luvulle". Tapahtuma oli jatkoa seuran jo aiemmin järjestämille yleisöseminaareille ja toimi samalla kirjoituskutsuna seuran julkaiseman *Kasvatus ja Aika* -lehden keväällä 2012 ilmestyvälle opettajankoulutuksen teemanumerolle. Helsingissä Tieteiden talolla järjestetty tapahtuma keräsi paikalle reilu kolmekymmentä aiheesta kiinnostunutta henkilöä ympäri maata.

Seminaariyleisöä

Alkukahvien jälkeen seuran puheenjohtaja professori Jukka Rantala toivotti kaikki tervetulleeksi ja lausui seminaarin avaussanat. Päivän ensimmäisestä varsinaisesta esityksestä vas-

tasi Opetusneuvos Armi Mikkola Opetus- ja kulttuuriministeriön Korkeakoulu- ja tiedepoliittikan osastolta. Mikkola tarkasteli esityksessään akateemiseen opettajankoulutukseen vuosien saatossa kohdistuneiden odotuksien ja toiveiden vaihtumista. Mikkolan esitys opettajankoulutuksen toivelistasta nojasi varsin mittavaan aineistoon, joka muodostui opettajankoulutusta koskevista komiteamietinnöistä, eduskunnan kannanotoista ja hallitusohjelmista. Näiden pohjalta Mikkola eritteli toiveista kuusi erilaista opettajankoulutuksellista sisältörypystä: i) Eri oppiaineiden opetuksen näkökulmat, ii) opetuksen ja oppimisen kehittäminen, iii) tieto ja viestintäteknikka iv) kansainvälistyminen v) eettiset kysymykset ja vi) koulun ja opettajien yhteistyö. Mikkolan mukaan opettajankoulutuksen kehittämistä vaivaa lähtökohtaisesti niin sanottu selkäreppuajattelu. Opettajien peruskoulutukseen yritetään väkisin ahtaa lukuisia sisältöjä, joita voisi yhtä hyvin toteuttaa esimerkiksi opettajien täydennyskoulutuksella.

Armi Mikkolan esityksen ja sitä seuranneen vilkkaan keskustelun jälkeen emeritus professori Pertti Kansanen hahmotteli akateemisen koulutuksen tunnuspiirteitä otsikkonaan ”Mikä tekee opettajankoulutuksesta akateemisen?” Kansanen totesi alkuun suomalaisen opettajankoulutuksen olevan maisteriin tutkintoon johtavana ja runsaasti tutkimusopintoja sisältävänä koulutuksena kansainvälinen poikkeus. Akateemisuuden tunnuspiirteenä voidaan myös pitää tutkimuksen ja opetuksen ykseyttä, millä Kansanen viittasi siihen että kaikki opettajankouluttajat sekä opettavat että tutkivat. Lisäksi opettajankoulutuslaitoksilla ja normaalikouluilla on verrattain itsenäinen asemaa yliopistoissa. Loppukaneettina Kansanen totesi, että suomalainen opettajankoulutus täyttää kaikki akateemisen koulutuksen kriteerit.

Päivän kolmannessa esityksessä Matti Rautiainen Jyväskylän opettajankoulutuslaitokselta pureutui aineopettajankoulutuksen muotoutumiseen 1860-luvulta tähän päivään. Rautiainen painotti sitä, kuinka opettajuuden akateeminen pohja perustui aina 1970-luvulle saakka ainelaitoksien olemassaoloon harjoittelukoulujen vastatessa opettajantyön ammatillisista valmiuksista. Opettajankoulutuslaitosten perustamisen myötä syntyi pedagogiikan ja ainedidaktiikan lehtoreiden ryhmät opastamaan tulevia opettajia teorian ja käytännön yhdistämiseen. Rautiainen huomautti, että opettajankoulutuksessa vallitsee nykyisellään siinä mielessä kummallinen tilanne, että toinen laitos valitsee toisen laitoksen opiskelijat. Lounastauon jälkeen yliopistonlehtorit Jari Salminen ja Janne Sääntti Helsingin opettajankoulutuslaitokselta tarkastelivat didaktisessa kirjallisuudessa tapahtunutta painoalueen muutosta kutsumustietoisesta opettajasta nykyiseen tutkivan opettajan ideaaliin. Tutkijat kiinnittivät huomiota didaktisen kirjallisuuden vähittäiseen katoamiseen. Lisäksi heidän mukaansa normatiivisuus on paradoksaalisesti tekemässä paluuta kansainvälisyyttä, itsensä kehittämistä ja verkostoitumista koskevien koulutuksellisten ihanteiden muodossa.

Loppupäivän esitysten teemat keskittyivät eri opettajankoulutuslaitoksissa tapahtuneiden muutosten tarkasteluun. Professori Arja Virta ja yliopistonlehtori Lauri Kemppinen tarkastelivat esityksessään Turun ja Rauman opettajankoulutuksen rinnakkaiseloja. Virta ja Kemppinen toivat esille yleisenä kehityssuuntana itsenäisen työn määrällisen kasvun opintojen sisällöissä. Puhujat korostivat myös sitä, kuinka kummallakin opettajankoulutusta tarjoavalla taholla on ollut omanlaisensa profiili, joka on toiminut myös eräänlaisena puolustuspuheenvuorona 1990-luvulta alkaneissa filiaalien lakkauttamiskeskusteluissa. Jos puhujien kanta opettajankoulutuksen säilymiseen Raumalla oli toiveikas, päivän viimeinen esiintyjä KT Tuula Hyyrö kertoi toisenlaisen tarinan otsikoiden esityksensä: ”Koulutus jäi Hämeenlinnaan 1968: opetus tieteellistyi, mutta käytäntö unohtui”. Hyyrö nosti esille Hämeenlinnan yli 90-vuotista historiaa erityisesti kansakoulunopettajien kouluttajana. Koulutuksen organisoituessa 1970-luvulla yliopistojen alaisuuteen Hämeenlinnan toiminnan jat-

kuvuus oli kiinni Tampereen yliopiston halukkuudesta säilyttää filiaali. Toimipisteen siirtyminen Hämeenlinnasta Tampereelle merkitsee Hyyrön mukaan alasajoa muun muassa siten, että kaikkien kouluttajien virkoja ei ole enää täytetty, vaan niitä on lakkautettu henkilökunnan eläköidyttyä.

Akateemisen opettajankoulutuksen nuoresta historiasta ja laajasta tehtäväkentästä huolimatta — tai ehkä juuri siitä johtuen — keskustelu seminaarissa kävi vilkkaana ja hyvässä hengessä. Akateemisen opettajankoulutuksen historiaan pureutunut seminaari toi samalla esille monia, opettajankoulutuksen sisäisiä haasteita ja lähtökohtia, jotka on syytä pitää mielessä tulevaa opettajankoulutusta rakennettaessa.

Professori Arja Virta & yliopistonlehtori Lauri Kempainen

KM Petteri Hansen työstää opettajankoulutuksen ohjaukseen liittyvää väitöskirjaa Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella